

Doorschenken in de Nederlandse horeca

Verslag van een studie naar de beste methodiek om het doorschenken op lokaal niveau te kunnen vaststellen

Laatst gewijzigd: 19 december 2008. Bestelnummer: U2008.12

In dit factsheet wordt een studie samengevat die is uitgevoerd door de Universiteit Twente (Communicatiewetenschap), in opdracht van STAP (1). Hierin is onderzocht welke methode het meest betrouwbaar is om het doorschenken aan dronken klanten in een horecagelegenheid te onderzoeken. Dit werd onderzocht met behulp van acteurs die zich dronken voordeden. Daarnaast geven de resultaten een indicatie van de mate waarin in de horeca in Nederland wordt doorgeschonken aan dronken klanten. In de Nederlandse Drank en Horecawet en het Wetboek van Strafrecht wordt respectievelijk bepaald dat het verboden is om bezoekers die onder invloed van alcohol zijn binnen te laten en om te schenken aan dronken gasten. De reden van dit onderzoek is dat onderzoek naar de praktijk van het doorschenken volgens STAP kan bijdragen aan het beperken van overmatig alcoholgebruik onder horecabezoekers.

Het onderzoek is uitgevoerd in twee middelgrote steden in Noord-Brabant in het najaar van 2008. In totaal is het al of niet doortappen onderzocht in 52 horeca-inrichtingen.

Er werd in de uitvoering gebruik gemaakt van acteurs die zich als dronken klanten voordeden. Dit begon al buiten de horecagelegenheid, zodat het deurbeleid ook getest werd. Binnen zocht de dronken spelende acteur een plekje aan de bar, bestelde een biertje en kreeg dit wel of niet geserveerd. Niet veel later verliet hij de kroeg. Hierna vroeg de onderzoeker, die vóór de acteur al in de gelegenheid aanwezig was, aan de bewuste barman of hij/zij de gast (i.e. de acteur) die net vertrokken was nog herinnerde; en zo ja, of hij/zij dacht dat de gast dronken was. Hierna verliet ook de onderzoeker de gelegenheid om samen met de acteur een vragenlijst in te vullen, alvorens de volgende kroeg te bezoeken.

Uitslag doortappen

Er werd 50 van de 52 keer bier geserveerd aan de acteurs. Één keer weigerde de barman bier te serveren, omdat hij geen alcohol schonk aan dronken gasten en één keer werd er alcoholvrij bier geserveerd, zonder dat de acteurs dit doorhadden. Een kort gesprek met het barpersoneel door de onderzoeker toonde aan dat bijna driekwart van het barpersoneel (73,1%) geloofde dat de gast (i.e. de acteur) dronken was.

Inleiding

Er is groeiend maatschappelijk bewustzijn dat alcoholgebruik tot grote problemen kan leiden. Overmatig alcoholgebruik kan zeer nadelige fysieke effecten hebben voor het individu zelf (2), maar het kan ook andere personen in gevaar brengen. Hierbij moet men denken aan verkeersongelukken en criminaliteit (3,4). De Nederlandse overheid probeert door middel van regulering na te streven dat alcohol op een zo verantwoord mogelijke wijze verstrekt wordt met als doel de schadelijke effecten van alcoholgebruik zo veel mogelijk tegen te gaan.

Twee voorbeelden daarvan zijn de wettelijke leeftijdsgrens voor het aanschaffen van alcohol en het verbod om door te schenken aan mensen die reeds onder invloed van alcohol zijn (Drank- en Horecawet, 2000; Wetboek van strafrecht, artikel 252).

Eerder onderzoek toont aan dat het voor minderjarige jongeren in Nederland erg gemakkelijk is om alcohol te kopen (5). De verkrijgbaarheid van alcohol is een belangrijke voorspeller van daadwerkelijke alcoholconsumptie (6). Het percentage binge drinkers (zes of meer glazen tijdens één gelegenheid) onder uitgaande jongeren varieert in verschillende studies tussen de 49 en 64 procent (7).

De Universiteit Twente en STAP richten zich met deze studie op de vraag in hoeverre alcoholverstrekkers zich houden aan het verbod om door te schenken aan mensen die al dronken zijn en welke methodiek het meest geschikt is om dit vast te stellen. Naar het fenomeen doorschenken aan dronken personen is in het buitenland al eerder onderzoek verricht (8-15). Uit de resultaten van een Zweeds onderzoek bijvoorbeeld (13) blijkt onder andere dat slechts in 5% van de gevallen alcohol wordt geweigerd aan personen die (doen alsof zij) dronken zijn. Na een aantal interventies bleek het percentage weigeringen te zijn gestegen naar 47% (12). Een Amerikaanse studie (11) laat zien dat in 32% van de gevallen er geen alcohol werd geschonken aan 'dronken' klanten. Deze studies gebruiken allen de methode mystery shopping, maar de protocollen verschillen op enkele punten, zoals het aantal acteurs in de horecagelegenheid en het gespeelde dronken gedrag.

Deze studie had een tweeledige doelstelling. Enerzijds werd onderzocht welk protocol het meest betrouwbaar is om in te zetten in de Nederlandse situatie. Hierbij werd gekeken naar het aantal acteurs dat ingezet dient te worden én hoe het meest overtuigend dronken gedrag gespeeld kan worden. Anderzijds werd een indicatie gegeven hoe het in Nederland gesteld is met doorschenken aan dronken gasten in horecagelegenheden.

Methodes

De verschillende protocollen die onderzocht werden op betrouwbaarheid waren:

- één acteur speelt middel dronken (13 kroegen)
- één acteur speelt heel dronken (13 kroegen)
- twee acteurs, waarvan er één middel dronken speelt (13 kroegen)
- twee acteurs, waarvan er één heel dronken speelt (13 kroegen)

Kort gezegd: het heel dronken protocol was hetzelfde als het middel dronken protocol, behalve dat de acties van de acteur langzamer en onhandiger waren in de heel dronken versie. Tevens speelde hij meer verward en sprak hij met dubbele tong. Een panel, bestaande uit politiemensen en barpersoneel, bevestigde het verschil tussen de middel dronken en heel dronken protocollen, alvorens het onderzoek werd uitgevoerd. Het verschil in aantal acteurs lag in het feit dat met twee acteurs één acteur het gedrag van de dronken spelende acteur versterkte door buiten en binnen de horecagelegenheid te vragen of alles goed ging of dat het beter was om naar huis te gaan. De twee acteurs waren door een professionele theaterregisseur getraind voor de uitvoering van deze studie.

Resultaten

De resultaten laten zien dat van de 52 bestelpogingen, er 50 keer door barpersoneel bier werd geserveerd; één keer werd service geweigerd en één keer werd er alcoholvrij bier geserveerd (zonder dat de acteur dit doorhad). Deze weigeringen vonden plaats wanneer er sprake was van twee acteurs in de heel dronken versie. Wanneer de onderzoeker vroeg of het barpersoneel de zojuist vertrokken gast zich kon herinneren, bevestigde 80,8% dit. Bijna driekwart van het barpersoneel geloofde dat de gast dronken was (73,1%). Niet één keer gaf het barpersoneel aan dat ze doorhadden dat het een acteur betrof. Door de korte gesprekken van de onderzoeker met het barpersoneel kwam naar voren dat het barpersoneel het vaak normaal vond dat een gast dronken aan de bar staat. Tevens lagen financiële redenen ("Ach, hij heeft zijn drankje in ieder geval betaald") ten grondslag aan het doorschenken.

Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat alle vier de protocollen betrouwbaar zijn om dergelijk onderzoek uit te voeren. Tevens geeft deze studie een indicatie dat de verkrijgbaarheid van alcohol niet alleen geldt voor jongeren onder de 16 en 18 (5), maar ook voor dronken gasten in horecagelegenheden. Voor gemeenten biedt de ontwikkelde methodiek handvatten om vast te stellen in welke mate en in welke gelegenheden er sprake is van doortappen. Op grond van de beschikbare literatuur mag worden geconcludeerd dat door een combinatie van extra training van het barpersoneel en het intensiveren van de handhaving door de Voedsel en Waren Autoriteit en de politie het doortappen kan worden tegengegaan. De verwachting is gerechtvaardigd dat dit een bijdrage zal leveren aan het voorkomen van excessief alcoholgebruik en van openbare dronkenschap in het bijzonder.

M.M. Goverde (2008): Serving alcohol to pseudo-intoxicated guests in bars: designing the most reliable protocol for utilization in The Netherlands. Universiteit Twente, afdeling Communicatiewetenschap.

Bronnen:

1. M.M. Goverde (2008). Serving alcohol to pseudo-intoxicated guests in bars: designing the most reliable protocol for utilization in The Netherlands. Universiteit Twente.
 2. P. Anderson, B. Baumberg (2006). Alcohol in Europe: a public health perspective. London: Institute of Alcohol Studies.
 3. Drug abuse and substance abuse information: Alcohol. The partnership for a drug-free America. Available at: www.drugfree.org (accessed November 2008).
 4. Holder HD, Wagenaar AC. Mandated server training and reduced alcohol involved traffic crashes: a time series analysis of the Oregon experience. *Accident Analysis and Prevention* 1994;26;1:89-97.
 5. J.F. Gosselt, J.J. van Hoof, M.D.T. de Jong, S. Prinsen (2007). Mystery shopping and alcohol sales: do supermarkets and liquor stores sell alcohol to underage customers? *Journal of Adolescent Health*;41;302-308.
 6. A.J. Treno, J.W. Grube, S.E. Martin (2003). Alcohol Availability as a Predictor of Youth Drinking and Driving: A Hierarchical Analysis of Survey and Archival Data. *Alcoholism: clinical and experimental research*;27;5;835-840.
 7. Nationale Drug Monitor, Jaarbericht 2007.
 8. Gliksmann L, McKenzie D, Single E, Douglas R, Brunet S, Moffatt K. The role of alcohol providers in prevention: an evaluation of a server intervention programme. *Addiction* 1993;88;1195-1203.
 9. McKnight AJ, Streff FM. The effect of enforcement upon service of alcohol to intoxicated patrons of bars and restaurants. *Accident Analysis and Prevention* 1994;26;1:79-88.
 10. Toomey T, Wagenaar A, Gehan JP, Kilian G, Murray DM, Perry CL. Project ARM: alcohol risk management to prevent sales to underage and intoxicated patrons. *Health Education and Behavior* 2001;28;2:186-199.
 11. Toomey T, Wagenaar A, Kilian G, Fitch O, Rothstein C, Fletcher L. Alcohol sales to pseudo-intoxicated bar patrons. *Public Health Reports* 1999;114;337-342.
 12. Wallin E, Gripenberg J, Andréasson S. Too Drunk for a Beer? A study of over serving in Stockholm. *Addiction* 2002;97;901-907.
 13. Andréasson S, Lindewald B, Rehnmann C. Over serving patrons in licensed premises in Stockholm. *Addiction* 2000;95;30;359-363.
 14. Lenk KM, Toomey TL, Erickson DJ. Propensity of alcohol establishments to sell to obviously intoxicated patrons. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 2006;30;7;1194-1999.
 15. Toomey T, Wagenaar A, Erickson DJ, Fletcher LA, Patrek W, Lenk KM. Illegal alcohol sales to obviously intoxicated patrons at licensed establishments. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research* 2004;28;5;769-774.
-